

УДК 371 (410)

КЛЮЧОВІ ЕТАПИ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У БРИТАНСЬКИХ ШКОЛАХ

Постоленко І.С.

Анотація

У статті охарактеризовано організацію навчання у школах Великої Британії відповідно до чотирьох ключових етапів навчання, визначено навчальні предмети на кожному з етапів навчання, проаналізовано специфіку британського курікулуму у територіальних одиницях країни.

Ключові слова: курікулум, ключовий етап навчання, предмети ядра, базові предмети навчання.

Аннотация

В статье охарактеризовано организацию обучения в школах Великой Британии в соответствии с четырьмя ключевыми этапами обучения, названы учебные предметы на каждом этапе обучения, проанализировано специфику британского курикулума на территориальных единицах страны.

Ключевые слова: курикулум, ключевой этап обучения, предметы ядра, базовые предметы обучения.

Annotation

The article analyses the organization of education in British schools on four key stages and names the subjects on each key stage, and describes the curriculum in different locations of the British Isles.

Key words: curriculum, key stage, core subjects, basic subjects.

Результати багатьох досліджень якості знань, отриманих учнями у школах, свідчать про те, що надзвичайно важливими є не тільки предмети, які вивчають учні, а й організація навчальної діяльності учнів у класі. На нашу думку, учням однаково важливо і те, що вони вивчають, і те яким чином вони навчаються. Саме спосіб організації роботи в класі впливає на

рівень взаємодії учнів з учителями, на можливості і доступність засобів навчання, і, зрештою, на якість отриманих учнями знань.

Проблема організації навчання в школах України досліджувалася значною кількістю вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Ткаченко О. Л., Салащенко Г.М., Єременко І.Г., Березівською Л.Д., Бібік Н.М., Марченко Г.В. тощо. Зважаючи на інтеграцію України в європейський освітній простір, надзвичайно цінним в цій царині є для нас досвід європейських країн, зокрема Великої Британії. Завданням нашої статті є проаналізувати британський курікулум, етапи навчання в британських школах та теоретичний підхід до організації навчання в школах країни з метою вивчення британського досвіду та запровадження його позитивних та релевантних елементів в українських школах.

У Великій Британії курікулум має своєрідну специфіку. Відомо, що обов'язкове навчання включає в себе два етапи: початковий і середній. Проте, можна говорити про певні розбіжності, які виникають у процесі організації навчальної діяльності у різних територіальних одиницях Сполученого Королівства. Зокрема, існують розбіжності щодо віку початку навчання учнів у різних частинах Великої Британії, а саме, у Північній Ірландії учні починають навчання у віці чотирьох років, а у Англії, Уельсі та Шотландії – у віці п'яти років [6, с. 65].

Національний курікулум Англії та Уельсу є визначеним державним навчальним планом. Він розрахований на те, що учні проводять близько 80% часу у школі. Навчальний курікулум Англії враховує в себе 9 предметів, а в Уельсі – 10 (включаючи валійську мову). Всі навчальні предмети поділяються на дві категорії: предмети ядра та базові предмети. Предмети ядра (англійська мова, математика, природничі науки, а також в Уельсі валійська мова) вивчаються впродовж усіх років обов'язкового навчання в школі. Дещо інший підхід існує до вивчення базових предметів. Технологія, історія, географія, музика, мистецтво та фізкультура вивчаються учнями до

14 років (включається також валійська мова для шкіл з невалійською мовою викладання); сучасна іноземна мова впроваджується у навчання з 11-річного віку учнів і вивчається до 16 років.

Учні у віці 16 років повинні вивчати предмети ядра, технологію, сучасну іноземну мову, фізкультуру, а також історію або географію на вибір [7, с. 22].

Національний курікулум Шотландії, який керований Шотландським виконавчим відділом освіти (Scottish Executive Education Department), має на меті забезпечити баланс, узгодженість, поступовість через освітні галузі, які визначені навчальним планом. Такими освітніми галузями є мова, математика, предмети природничого циклу, мистецтво, а також релігійна, моральна та соціальна освіта. Під кінець другого року навчання учні вибирають із запропонованого переліку предметів до 75% предметів ядра навчальної програми, та до 25% предметів на вибір. Великий акцент робиться на профільному навчанні, але всі учні повинні продовжувати навчання до 16-річного віку, вивчаючи англійську мову, математику, природничі науки та сучасну іноземну мову [5, с. 58].

У Північній Ірландії учні навчаються за звичайним навчальним планом, який базується на релігійній освіті, п'яти широких навчальних освітніх галузях та шести обов'язкових напрямках навчання, які безпосередньо пов'язані з навчальним планом. Широкі навчальні галузі - це англійська мова, математика, природничі науки та технології, творчі навчальні дисципліни та мови. Шість обов'язкових навчальних напрямків: освіта для культурного розуміння, культурна спадщина, валеологія, інформаційні технології, і, лише у середніх школах, економіка та освіта для подальшої кар'єри [11, с. 645].

У сучасній Великій Британії існує чотири ключових етапи шкільної освіти – K1, K2, K3 і K4. Шкільна навчальна програма (курікулум) з будь-якої дисципліни укладається з урахуванням відповідних вікових особливостей і

рівнів психофізичного розвитку учнів на кожному з етапів навчання, а саме учнів: 5-7 років – етап K1, 7-11 років – етап K2, 11-14 років – етап K3, 14-16 років – етап K4 [1, с. 33-40].

Шкільний курікулум британських шкіл спрямований на надання рівних можливостей для всіх учнів стосовно навчання та навчальних досягнень. Крім того, британський шкільний курікулум сприяє духовному, моральному, соціальному та культурному розвитку учнів та ставить за мету підготувати учнів до дорослого життя [8].

Етап навчання 1 ((Key Stage 1 (KS1)) є визначеним терміном дворічного навчання учнів віком від 5 до 7 років у державних школах Англії та Уельсу, відомих як перший та другий роки навчання (Year 1, Year 2). У Північній Ірландії етап навчання 1 відповідає третьому та четвертому рокам початкової освіти учнів. Термін (**Key Stage 1**) визначений Актом про освіту 2002 (Education Act 2002) як „період навчання у школі учнів з шести років до семи років” [13, с. 3]. Термін “Ключовий етап навчання 1” використовується для визначення групи учнів, які вивчають предмети програми згідно з вимогами національного курікулуму (National Curriculum). Усі учні на цьому етапі навчання мають вивчати орієнтовно 13 предметів:

- англійська мова (English)
- математика (Mathematics)
- природничі науки (Science)
- інформаційні та комунікаційні технології (Information and Communication Technology)
- технології та дизайн (Design and Technology)
- історія (History)
- географія (Geography)
- мистецтво та дизайн (Art and Design)
- музика (Music)
- фізичне виховання (Physical Education)

- релігійна освіта (Religious Education)
- громадянознавство (Citizenship)
- особистісний та соціальний розвиток учнів і навчання здоровому способу життя (Personal, social and health education) [13].

Останні два з перерахованих вище шкільних предметів є факультативними.

У Північній Ірландії на цьому етапі навчання школярі вивчають такі предмети:

- мова та література (Language and Literacy)
- математика (Mathematics and Numeracy)
- мистецтво (The Arts)
- світ навколо нас (The World Around Us)
- особистісний розвиток та взаєморозуміння (Personal Development and Mutual Understanding)
- фізичне виховання (Phisycal Education) [10].

Етап навчання 2 (Key Stage 2) – це чотирирічний термін навчання у державних школах Англії та Уельсу, який охоплює третій, четвертий п'ятий та шостий роки навчання (Year 3, Year 4, Year 5 and Year 6), вік учнів – 7-11 років. У Північній Ірландії ступінь навчання 2 відповідає п'ятому, шостому та сьомому рокам навчання учнів віком 8-11 років. Термін **(Key Stage 2)** визначений Актом про освіту 2002 (Education Act 2002) як „період навчання в школі учнів з восьми до одинадцяти років” [13, с. 3]. Термін “Етап навчання 2” використовується для визначення групи учнів, які вивчають навчальні предмети програми згідно з вимогами національного курікулуму (National Curriculum). Усі учні на цьому етапі навчання мають вивчати 14 предметів (предмети, які вивчаються на першому етапі навчання і на додаток сучасна іноземна мова (Modern Foreign Language) [13].

У Північній Ірландії на цьому етапі навчання передбаченими для вивчення є ті ж предмети, які вивчаються на першому етапі навчання [10].

В кінці другого етапу навчання, у віці 11 років (шостий рік навчання), учні проходять тестування з англійської мови, математики та природничих наук. Тести перевіряє зовнішня комісія, їх результати публікуються в атестатах успішності учнів.

Етап навчання 3 (Key Stage 3) – це трирічний термін навчання у державних школах Англії та Уельсу, іншими словами – це сьомий, восьмий, та дев'ятий роки навчання (Year 7, Year 8, Year 9), вік учнів – 11-14 років. У Північній Ірландії етап навчання 3 відповідає першим трьом рокам здобуття середньої освіти, це восьмий, дев'ятий та десятий роки навчання. Термін **(Key Stage 3)** визначений Актом про освіту 2002 (Education Act 2002) як „період навчання в школі учнів з одинадцяти-дванадцяти до чотирнадцяти років” [13, 3]. Усі учні на цьому етапі навчання, відповідно до навчального плану, мають вивчати 14 предметів (аналогічно другому етапу навчання, але додається ще один аспект - економічна освіта учнів до предмету індивідуальна, соціальна та санітарна освіта учнів) [8].

У Північній Ірландії на зазначеному етапі навчання учні повинні здобути знання з дев'яти освітніх сфер. В кінці зазначеного етапу навчання, у віці 14 років (дев'ятий рік навчання), учні проходять тестування з англійської мови, математики, ІСТ та природничих наук. Тести перевіряє зовнішня комісія, їх результати заносяться і публікуються в атестатах успішності учнів.

Етап навчання 4 (Key Stage 4) – це дворічний термін навчання у державних школах Англії та Уельсу, іншими словами – це десятий та одинадцятий роки навчання (Year 10, Year 11), вік учнів – 14-16 років. Термін **(Key Stage 4)** визначений Актом про освіту 2002 (Education Act 2002) як „період навчання в школі учнів з чотирнадцяти-п'ятнадцяти до шістнадцяти років” [13, 3]. Усі учні на цьому етапі навчання, відповідно до вимог курікулуму, мають вивчати наступні предмети:

- англійська мова (English)

- математика (Mathematics)
- природничі науки (Science)
- інформаційні та комунікаційні технології (Information and Communication Technology) – лише в Англії
- фізичне виховання (Physical Education)
- релігійна освіта (Religious Education)
- громадянство (Citizenship)
- уельська мова (Welsh) – лише в Уельсі
- особистісний та соціальний розвиток учнів, навчання здоровому способу життя та економічна освіта учнів (Personal, social, health and economic education).

Додатково на цьому етапі навчання вивчаються наступні предмети:

- мистецтво (The Arts)
- дизайн та технології (Design and Technology)
- гуманітарні науки (The Humanities)
- сучасні іноземні мови (Modern Foreign Languages) [9].

Для Північної Ірландії для вивчення на зазначеному етапі визначені програмою ті ж предмети, які вивчаються учнями на третьому ключовому етапі [10]. В кінці цього етапу навчання, у віці 16 років (одинадцятий рік навчання), учні складають іспити на отримання загального сертифікату про середню освіту, які оцінює зовнішня комісія. Їх результати заносяться і публікуються в атестатах успішності учнів, де вказується рівень знань та здібностей школярів.

Шотландія має дещо відмінну систему організації педагогічного процесу в школах. Більшість середніх навчальних закладів країни є неконфесійними, проте поряд з ними існують римо-католицькі школи. Католицькі школи повністю фінансуються шотландським урядом, адміністрування таких шкіл відбувається завдяки Директорату з питань

освіти та навчання протягом життя (Education and Lifelong Learning Directorate).

Після закінчення школи учні отримують атестати, які їм видає шотландське відомство з питань видачі атестатів (Scottish Qualification Authority). Політичну та педагогічну відповідальність за організацію навчально-виховного процесу в школах Шотландії несуть парламент та департаменти з питань забезпечення освіти, ініціатив, транспорту та навчання протягом життя (Scottish Education & Enterprise, Transport and Lifelong Learning Departments).

Державні школи перебувають під порядкуванням місцевої влади. Обов'язковий період навчання поділяється на початкову школу та середню школу, яку часто називають вищою школою (high school). Інспекції за дотриманням освітніх стандартів здійснюють представники трьох організацій: комісія, яка відповідає за виконання освітніх стандартів, Інспекторат Її Величності у освітніх справах та шотландський офіс якості вищої освіти, який відповідає за розвиток вищої освіти в країні [12].

Діти у Шотландії починають навчання в школах у віці 4,5 - 5,5 роки, залежно від дати їх народження. У початковій школі учні навчаються протягом семи років. У віці 11 або 12 років вони починають навчатися в середній школі протягом обов'язкових чотирьох років та двох років на вибір. У віці 15-16 років учні складають іспити для підтвердження здобутих знань стандартного рівня (Standard Grade) з восьми навчальних предметів, серед яких обов'язковими є англійська мова, математика, іноземна мова, предмет природничого та соціального циклу. Кожна школа має право на вибір обов'язкових предметів для складання іспитів. Школярі закінчують навчання в школах у віці 16 років, надалі учні мають право залишатися в школі і продовжувати навчання на здобуття середнього, вищого та підвищеного рівня.

Серед обов'язкових предметів, які необхідно вивчати учням у шотландських школах, є такі: англійська мова; математика; хімія, біологія, фізика; загальні технологічні науки; історія, економіка, географія, сучасні науки; фізичне виховання; предмети релігійного та етичного циклу; предмети соціального циклу [14].

Учні Шотландії після закінчення школи отримують шотландський кваліфікаційний сертифікат. Здебільшого учні складають іспити на рівень стандарту після четвертого року навчання (S4) в середній школі, вищий рівень – після п'ятого та шостого років навчання (S5, S6), а ті учні, які мають на меті закінчити останній рік навчання в школі працюють над підвищеним рівнем (Advanced Level). Шотландські учні мають право вступати до університетів після закінчення п'ятого року навчання в середній школі.

Проаналізувавши британський курікулум, ми зазначимо, що організація навчання в школах Великої Британії відбувається відповідно до ключових етапів навчання, яких є чотири. Кожний ключовий етап охоплює учнів певного вікового періоду; британські школярі вивчають на кожному етапі навчання базові предмети і предмети ядра навчання. Досить суттєвими є відмінності у змісті курікулуму у чотирьох територіальних одиницях країни, що відображається у вікових розбіжностях навчання учнів, а також варіативності навчальних предметів. На нашу думку, було б корисно запозичити з шкільного британського досвіду поділ предметів на базові та предмети ядра навчання в українських школах, а також більше приділяти уваги практичному нахилу підготовки учнів у школах України.

Література:

1. Лавриченко Н.М. Інформаційно-комунікаційні технології у шкільній освіті Великобританії// Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах, видавництво «Освіта в Україні», №5 (11), 2007. – С. 33-40.

2. Салащенко Ганна Миколаївна. Дидактичні умови організації навчального діалогу "вчитель-учень" у процесі вивчення гуманітарних дисциплін в загальноосвітній школі : Дис... канд. наук: 13.00.09 - 2008.

3. Ткаченко Олена Львівна. Дидактичні умови організації навчального діалогу в процесі вивчення суспільно-гуманітарних предметів у старшій школі. : Дис... канд. наук: 13.00.09 - 2007.

4. Єременко І.Г. Матеріали дослідження процесу навчання в допоміжній школі. - Част. 2. - К. - 1972. - 82 с.

5. Bryce, T.G. K. & Humes, W.M. (eds.) (1999). Scottish education. Edinburgh, Scotland: Edinburgh University Press. – P. 58.

6. Dean, Joan. Organizing Learning in the Primary School Classroom. London, UK: RoutledgeFalmer, 1991, 262p.

7. Learning to Succeed, Paul Hamlyn Foundation/ The National Commission on Education, 1993, Heinemann, London, 458p.

8. National Curriculum. – Режим доступу: <http://curriculum.qca.org.uk/key-stages-1-and-2/subjects/index.aspx>

9. National Curriculum . – Режим доступу: <http://curriculum.qca.org.uk/key-stages-3-and-4/subjects/index.aspx>

10. Northern Ireland National Curriculum. – Режим доступу: http://www.nicurriculum.org.uk/key_stages_1_and_2

11. Pinar William F. International Handbook of Curriculum Research. Mahwah, NJ, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Incorporated, 2003, P. 640.

12. Scottish Credit and Qualifications Framework official website. – Режим доступу <http://www.sqa.org.uk/sqa/7276.html>

13. Scottish Executive, 2002, / Scottish Executive, Education Department (2002) PISA –Scottish report, Edinburgh, P.3.

14. Standard Grade. – Режим доступу: <http://www.scqf.org.uk/table.htm>

Key stages of education as the base of the education organization in British schools.

Iryna Postolenko